

שמעון בן זומא אומר: "נקי" משמע שאין לו שום הנאה מהשור. **כאדם שאומר לחבירו: יצא פלוני נקי מנכסיו, ואין לו בהם הנאה של כלום.** וכך הוא בשור הנסקל, שאין לבעליו בו שום אפשרות של הנאה.

ואסקינן לקושיין: טעמא דאסרינן בהנאה, אינו אלא משום דכתב רחמנא "ובעל השור נקי". אבל בלאו הכי היה מותר בהנאה. אלמא, דאי מ"לא יאכל" גרידא, רק איסור אכילה הוה משמע. אבל איסור הנאה לא הוה משמע. וקשיא לחזקיה דאמר, ד"לא יאכל" משמע אף איסור הנאה. וכל שכן דקשיא לרבי אבהו דאמר, דבין "לא יאכל" ובין "לא תאכל", משמע איסור הנאה.⁽⁶⁾

ומשנינן: לעולם "לא יאכל", בין איסור אכילה ובין איסור הנאה משמע. ומדכתיב כן בשור הנסקל, ודאי שמעינן דבשרו אסור אף בהנאה. והא דאיצטריך למיכתב "ובעל השור נקי", לאסור הנאה עורו הוא דאתא.

ביה "לא יאכל את בשרו", ואפילו הכי לא שמעינן מזה שהוא אסור הנאה. אלא צריך קרא אחרינא לאוסרו בהנאה.

וכדתניא: ממשמע שנאמר "סקול יסקל השור". וכי אינו יודע שהיא נבלה, ונבלה אסורה באכילה?!

ומה תלמוד לומר "לא יאכל את בשרו"? והרי פשיטא שהוא אסור משום נבלה.

אלא מגיד לך הכתוב, שאף אם שחטו לאחר שנגמר דינו לסקילה, גם כן אסור הוא באכילה.⁽⁵⁾

אין לי אלא שהוא אסור באכילה.

בהנאה מנין שהוא אסור?

תלמוד לומר: "ובעל השור נקי"!

ומאי משמע מהאי לישנא שהוא אסור בהנאה?

אלא כשהדבר מצד מצבו השתא, אין בו סיבה לאוסרו. וכגון דם קדשים, דשוב אין בו צורך לגבוה. או איסורי הנאה שנשרפו, שאין הם עתה אותו החפצא שאסרתו תורה. ולא באנו לאוסרו אלא מצד דין האיסור שחל בו מקודם. ועל זה אמרינן, דאחר שנעשית מצותו, פקע איסורו. אבל שור הנסקל, יש לו להיאסר מצד דאף השתא הוי שור הנסקל. קובץ שיעורים. ועל פי סברה זו כתב נמי ליישב, למה חמץ שביטלו לא ניתר מחמת שנעשית מצותו.

6. רש"י. ולולא דבריו היה מקום לומר, דלא קשיא אלא לחזקיה. אבל לרבי אבהו לא קשיא. דנהי דאם שחטו איכא ביה לאו מחדש באכילה, והוא הדין להנאה, אבל אם סקלו כדינו אפשר

היא ודאי איסור.

ויש ליישב, הא קיימא לן "דבר שאין מתכוין מותר". ולפי זה, אם אינו מתכוין לטובת הנאה, אינו עובר משום איסורי הנאה. אלא שליתן לנכרי ממה נפשך אסור. שאם מתכוין לטובת הנאה, עובר משום איסור הנאה. ואם מתכוין ליתן בחנם לגמרי, הרי עובר משום "לא תתנם". אבני נזר, אורח חיים סימן שכו.

5. וקשה למה לא מני לה בהדי ג' כתובין, שאף על פי שנעשית מצותן אסורים [ולא קשיא אלא לשיטת תוספות דמדמי ענין נעשה מצותו דקדשים לכל איסורי הנאה, ויעוין לקמן כו א הערה 8]. רש"ש.

ויש ליישב, דלא שייך היתר הנעשית מצותו

מ"בעל השור נקי", לא משמע ליה הך דרשה ד"את הטפל לבשרו". משום ד"את" לא דריש.

כדתניא: שמעון העמסוני — ואמרי לה נחמיה העמסוני — היה דורש כל "אתים" שבתורה! וכל מקום שכתוב בו "את", היה מרבה ממנו דבר כלשהו.

כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא", (8) פירש! משום שאמר: וכי מה אפשר לרבות ולכלול עם יראת ה'!?

אמרו לו תלמידיו: רבי, כל "אתים" שדרשת, מה תהא עליהן!?

אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. (9) וחזר בו מכל הריבויים שריבה מכל "את" שבתורה.

עד שבא רבי עקיבא ודרש: "את ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים. ללמד שיהא מורא רבך עליך כמורא שמים.

ואיצטריך קרא לאסור את עורו. משום דסלקא דעתך אמינא "לא יאכל את בשרו" כתיב. בשרו אין [אסור בהנאה], אבל עורו לא יאסר. (7)

קא משמע לן קרא, דאף עורו אסור.

והוינן בה: ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי קרא ד"בעל השור נקי" לדרשא אחרינא, לשור תם שהרג אדם, לפטור את בעליו מחצי כופר, או לשור תם שנגח אשה הרה ויצאו ילדיה, שפטור בעליו מחצי דמי וולדות [ואין חיוב חצי נזק בתם אלא בשור שנגח שור] — לאסור הנאת עורו, מנא לחי?

והרי קרא ד"לא יאכל" לא כתיב אלא לגבי בשרו.

ומשנינן: הנאת עורו נפקא לחי, מדכתיב "לא יאכל את בשרו". דמ"את" מרבינן אף את הטפל לבשרו, דהיינו עורו.

ואיך תנא, דנפקא לאסור את הנאת עורו

דלית בה באכילה אלא לאו דנבילה, ויהיה מותר בהנאה ככל נבילה. ולהכי איצטריך קרא ד"בעל השור נקי". שפת אמת.

7. ומדברי התוספות משמע, דסליק אדעתין דמיעוטא הוא. אבל הרא"ה [הובא בשיטה מקובצת קמא מא א] כתב דמסברה הוי אמרינן כן. דלא שייך לאסור עור בהנאה משום "לא יאכל", שהרי אינו בר אכילה.

8. אבל כשהגיע ל"ואהבת את ה' אלקיך", לא פירש. משום דהוא "את", שפיר מתוקמא בתלמידי חכמים. שהשווה את אהבתם לאהבת המקום. אבל יראת שכר ועונש לא שייכת אלא

מהקדוש ברוך הוא.

ומה שלא פירש ב"וייראו העם את ה'", היינו משום דאתא לרבוויי שם "אלקים". מהרש"א בשם הגאון מהר"ש מפראג.

9. שכשם שקבלתי שכר על שהרביתי את כבוד התורה בכך שהוכחתי שאין בה שום אות מיותרת, כן אקבל שכר על הפרישה. שאף בה יש כבוד שמים. שאין להשוות שום דבר לאהבת השם.

ורבי עקיבא לא חש לזה. משום שכבוד תלמידי חכמים אף הוא בכלל כבוד המקום ותורתו, שהם לומדים אותה. מהרש"א קידושין נו א.

[ואף שצביעה והדלקה בכלל הנאה הן, איצטריך קרא בפני עצמו לאוסרם, וליכא למילף להו משאר הנאות. דסלקא דעתך דצביעה אינה הנאה גמורה. כיון שאינה עשויה אלא לחזותא בעלמא.⁽¹¹⁾ וכן הוה אמינא דהדלקה מותרת, משום שמצותה בשריפה. והנאת ההדלקה היא אגב ביעורה. תוספות].

ומסקינן לקושיין: **טעמא** דאסרינן ערלה בהנאה, אינו אלא משום **דכתב רחמנא ג' פעמים**, "וערלתם" "ערלתו" "ערלים".

הא לאו הכי, הוה אמינא, הא דכתיב בה "לא יאכל", רק **איסור אכילה במשמע**. אבל **איסור הנאה לא משמע**. וקשיא לחזקיה דאמר, כל "לא יאכל" משמע אף איסור הנאה. וכל שכן דלרבי אבהו קשיא.

ומשנינן: **לעולם "לא יאכל" בעלמא, משמע**

והאי תנא דלא דריש "את הטפל לבשרו", סבר לה כשמעון העמסוני, דאין לרבות מ"את" שום דבר.

ותו מקשינן: **והרי ערלה, דרחמנא אמר בה "ערלים לא יאכל"**, ולא משמע מזה איסור הנאה. אלא איצטריך קרא אחרינא לאוסרה בהנאה.

וכדתניא: כתיב "ערלים לא יאכל". **אין לי אלא איסור אכילה. מניין שאף לא יהנה ממנו, ושלא יצבע בו** [וכגון בקליפי אגוזים של ערלה, שאף הם אסורים משום ערלה, לפי שהם שומרים לפרין], **ושלא ידליק בו** [בשמן של ערלה] **את הנר.**⁽¹⁰⁾

תלמוד לומר: "וערלתם ערלתו את פרוו, שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". שלכך כתיב שלש פעמים לשון "ערלה", **לרבות את כולם**. את ההנאה, את הצביעה, ואת ההדלקה.

אבל התוספות שאנץ הביא בשם רבינו תם, דאתי לרבות איסור צביעה אף בפירות שאין דרך הנאתם בצביעה, כגון תותים ורמונים. ובהבערה קא משמע לן, דאסורה אף בשמן שאינו עומד להדלקה].

וכן הביאו התוספות משמו בבבא קמא קא א. מיהו, אי הוי שלא כדרך הנאה כלל אף בערלה מותר, כדאיתא לקמן כה ב.

ובירושלמי בפרק ג דערלה איתא, דשלא כדרך הנאה בערלה, נהי דלאו ליכא, אבל איסור עשה איכא.

ונראה דמפרש נמי דצביעה והדלקה היינו שלא כדרך הנאתן. ואית ליה דכל דאיתרבי מ"ערלים" אינו אלא עשה [ודלא כמו שכתבו התוספות שם]. **פני יהושע**.

10. ואף למאן דאמר לקמן "אין שבח עצים בפת", משום שהאש באה מהמשהו הנשרף שכבר אינו בעין, שמן שאני. דעדיין הוא בעין בשעת ההדלקה. תוספות.

ויעוין במאירי שתירץ באופן אחר.

11. ורבינו דוד הביא בשם רבינו תם, דסליק אדעתין דצביעה מותרת, משום שמיני הצובעים, המשקה היוצא מהם אינו אלא זיעה בעלמא, ולא חשיב כגוף הפרי, וכדלקמן כה ב.

[ותוספות בבבא קמא קא ב כתבו, דבכהאי גוונא לעולם מותר מן התורה. אלא בהכרח איירי בצבע בממשות הפרי. או דמי הקליפין לא נתמעטו, וחמירי ממי הפירות. ובהבערה סליק אדעתין דתהיה מותרת, משום שאין דרך השמן בהדלקה אלא באכילה].

כג-א

רבי יהודה אומר: "לכם", להוציא את הנטוע לרבים. שאין איסור ערלה אלא בנטיעת יחיד. ובסמוך מפרש לה.

ומפרשין: מאי טעמא דתנא קמא דדריש "לכם" לרבות? — משום דכתיב ברישא דקרא "ונטעתם כל עץ מאכל". והאי לישנא, ציווי ליחיד משמע. אבל לרבים לא משמע. משום דאין דרך רבים לנטוע. אלא לכל יחיד ויחיד בפני עצמו קאמר "ונטעתם". ומדכתב רחמנא "לכם", שמע מינה להביא את הנטוע לרבים, שאף הוא אסור משום ערלה.

ורבי יהודה סבר, "ונטעתם" דכתיב ברישא דקרא, משמע בין לרבים ובין ליחיד. ואף "לכם", בין יחיד ובין רבים משמע. והוי ריבוי אחר ריבוי. ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. הלכך ממעטינן נטיעת רבים מאיסור ערלה.

ותו מקשינן: והרי תרומה, דרחמנא אמר בה

בין איסור אכילה ובין איסור הנאה. ושאני התם בערלה, דכתיב "ערלים יהיה לכם". ומשום הכי לא היינו דורשים את ה"לא יאכל" דכתיב בה לאסור בהנאה.

ולהכי איצטריך קרא ד"ערלתם" "ערלתו" "ערלים". דסלקא דעתך אמינא, הואיל וכתב קרא "לכם", משמע דשלכם יהא, ומותר לכם להנות ממנו. קא משמע לך קרא, דהערלה אסורה בהנאה.

ושוב מקשינן: אלא מעתה, לאחר דכתיבי הנך קראי ד"ערלתם" "ערלתו" "ערלים" — "לכם" למה לי? והרי הערלה אסורה בהנאה, ולא קרינן בה "שלכם יהא".

ומשנינן: מיבעי לה ל"לכם", לכדתניא: "לכם", לרבות את האילן הנטוע לרבים, כגון אילנות הנטועים באמצע הדרך לצורכי העוברים ושבים,⁽¹²⁾ שאף הוא אסור משום ערלה.⁽¹³⁾ ומרבינן ליה מ"לכם", דמשמע לשון רבים.⁽¹⁴⁾

היחיד.

ומשמע מדבריהם, דדוקא בהכי פליגי. אבל אם נטע לרבים ברשות הרבים, לכולי עלמא מותר.

וכן איתא בירושלמי [ערלה פרק א הלכה ב] על פי הפני משה שם.

אבל מדברי הראשונים בסוגיין משמע, דהכל תליא בכעלים. אם הם יחיד או רבים.

14. והקשה הר"י מקורביל, ליכתוב קרא תרי "ערלים" בלבד. ונילף מ"לא יאכל", הנאה, ומתרי "ערלים" צביעה והדלקה. וממילא נדע, ד"לכם" לא אתא להתיר אחד מהם, אלא להביא נטוע לרבים. דאי למעט חדא מינייהו, לא ליכתוב "לכם", ותיסגי בחד "ערלים".

12. רש"י. ומדברי הראשונים נראה שהבינו בדבריו דמיירי אף בנטיעה של יחיד ברשות הרבים. והכל תליא במקום הנטיעה. מיהו, מדברי רש"י לפנינו משמע, דלא התיר רבי יהודה אלא בדאיכא תרתי. גם שנטע לצורך רבים, וגם שנטעו ברשות הרבים. ויעוין בפני יהושע.

13. רש"י. והקשו תוספות לפירושו, מהא דתנן שם לחוד, "הנטוע ברשות הרבים חייב בערלה". ומשמע דלא פליגי רבי יהודה בזה [ולהמבואר בהערה קודמת בשם הפני יהושע, אתי שפיר]. לכך פירשו, דאיירי בנוטע ברשות היחיד לצורך הרבים. דהיינו שמפקירם לרבים [ר"ן]. ופליגי בנטיעה השייכת לרבים, ונמצאת ברשות

ואף שלמעשה לא נשאל עליה, ועדיין תרומה היא, מותר לו לערב בה, על אף שהוא נהנה ממנה. שהרי היא מתירה לו ללכת בשבת אלפים אמה נוספות. (2) אלמא, התרומה מותרת בהנאה, על אף דכתיב בה "לא יאכל". וקשיא לרבי אבהו דאמר דכל היכא דכתיב כן, אף איסור הנאה במשמע.

אמר רב פפא: שאני התם בתרומה, דאמר בה קרא, "ונחשב לכם תרומתכם". ומדקרי לה "תרומתכם", משמע **דשלבם תהא** ליהנות ממנה! והאי קרא כתיב בתרומת מעשר. אלא שאף תרומה גדולה הוקשה אליה בהאי קרא, כדכתיב "כדגן מן הגורן", דהיינו תרומה גדולה.

והוינן: **ואידך** [חזקיה] דלא משמע מ"לא יאכל" אף איסור הנאה, למאי איצטריך ליה "תרומתכם"? והרי בלאו הכי אין לנו סיבה לאסור את התרומה לזר בהנאה.

"וכל זר לא יאכל קדש", וקיימא לן דהתרומה מותרת לישראל בהנאה.

שהרי מי שרוצה לקבוע לו תחום שבת מחוץ לעירו [שממקום התחום ואילך יוכל ללכת בשבת אלפים אמה], מניח דבר מאכל באותו מקום, ושם נחשב לו למקום שביתתו. ואינו מניח עירוב אלא בדבר הראוי לו לאכילה.

ותנן: מערבין עירובי תחומין לנזיר ביין. ואף שהיין אסור לנזיר בשתיה, מהני עירובו. דכיון שהוא יכול לישראל על נזירותו ולהיות שוב מותר ביין, שפיר חשיב היין כסעודה הראויה לו.

וכן מערבין **לישראל בתרומה**. ואף שהיא אסורה לו באכילה, מהני לו העירוב. הואיל ויכול לישראל עליה, ואיגלאי למפרע דתרומה בטעות היתה, ויחזור הכל להיות טבל. ושוב יתרום חלק ממנה, והשאר יהיה ראוי לאכילה. ונמצא דהיא סעודה הראויה לו. (1)

אדם]. מהרש"א.

ונראה, דלרש"י, למסקנת הגמרא התם, אף לפי רבנן לא הוה סגי במה דחזי לאחריני, אם לא דאפשר בשאלה. אלא דבלא דחזו לאחריני, לא הוי מהני מה דאפשר בשאלה. שאם לפי המצב דהשתא אינו ראוי לשום אדם, הרי הוא איסור חפצא. ולא מהני הואיל אלא באיסור גברא. אחרונים.

2. ולא פריך אלא למאן דאמר "מערבין אף לדבר הרשות". אבל למאן דאמר "אין מערבין אלא לדבר מצוה", לא פריך מידי. שהרי מצוות לא ליהנות ניתנו. תוספות.

ויעוין באחיעזר [חלק ג סימן פא] שהקשה, הא אף להך מאן דאמר קשיא. שהרי איסורי הנאה אינם שלו. ואין אדם מערב בדבר שאינו

ורבינו פריך תירץ, דאף אי דרשינן "לכם" לנטוע רביס, אכתי הוה ממעטינן מיניה הדלקה. משום דהכי משמע פשטיה דקרא.

ויעוין בר"ן שכתב, דלא אתי שפיר אלא לרבי אבהו. אבל לחזקיה דיליף איסור הנאה ממשמעות ד"לא יאכל", לא הוה ממעטינן מ"לכם" שום הנאה.

והסיק, דיאמר לך חזקיה, דהך ברייתא אזלא כרבי יוסי הגלילי, דלא סבירא ליה כוותיה, כדאיתא לקמן.

ויעוין עוד במהרש"ל ומהרש"א.

1. רש"י. ושם מבואר, דלא בעינן להאי טעמא, אלא לסומכוס דאית ליה דאין מערבין לישראל בתרומה. אבל לרבנן, היינו טעמא, משום דאף על גב דלא חזי להאי [לנזיר] חזי להאי [לשאר

ותו מקשינן: והרי חדש קודם זמן הקרבת העומר, דרחמנא אמר ביה "לחם קלי וברמל לא תאכלו עד עצם היום הזה". ואפילו הכי הוא מותר בהנאה.

וכדתנן: אף שאסור לקצור את התבואה קודם קצירת העומר, שהרי כתיב בעומר "ראשית קצירכם, אבל קוצר האדם לשהת [תבואה שאינה גמורה]. שעדיין היא עשב, ולא קציר הוא.

ואף חטים גמורים הוא קוטף, ומאכיל אותם לבהמה. אלמא, מותר החדש בהנאה. וקשיא לרבי אבהו.

אמר רב שמעיה: שאני התם בחדש, דאמר ביה קרא, "ראשית קצירכם". משמע, דאף קודם העומר, קצירכם שלכם יהא ליהנות ממנו.⁽³⁾

והוינן: ואידך [חזקיה], דלא דריש מ"לא יאכל" לאסור בהנאה, למה לי קרא להתיר את החדש בהנאה?

ומשנינן: "קצירכם" דכל ישראל משמע. ולא אתיא לשום דרשה, אלא אורחיה דקרא לאישתעוויי הכי.

ותו מקשינן: והרי שרצים, דרחמנא אמר בהם "שקין הוא לא יאכל", ואפילו הכי הם מותרים בהנאה.

וכדתנן: אסור לכתחלה לצוד בעלי חיים

ומשנינן: "תרומתכם" דכל ישראל קאמר! ולא אתי לשום דרשה, אלא דרך הכתוב לדבר כן.

[ולאו דוקא כל ישראל. דהרי בתרומת מעשר מישתעי קרא, שהלויים מפרישים אותה].

ותו מקשינן: והרי נזיר, דרחמנא אמר בו "מחרצנים ועד זג לא יאכל", ואפילו הכי מותר לו היין בהנאה.

וכדתנן: מערבין לנזיר עירובי תחומין ביין. ואף שהוא נהנה מהיין בכך שמערב בו. אלמא, הוא מותר בהנאתו. וקשיא לרבי אבהו.

אמר מר זוטרא: שאני התם בנזיר, דאמר קרא "כל ימי נזרו". דמשמע, אף היין האסור לו משום נזירות, שלו יהא ליהנות בו.

רב אשי אמר: מהכא משמע דמותר לו היין בהנאה. דכתיב "קדוש יהיה, גדל פרע שער ראשו". ודרשינן, גידולו [שער ראשו] קדוש ליהאסר בהנאה, והרי הוא טעון שריפה. כדכתיב ביה, "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים". אבל אין דבר אחר האסור משום נזירות [כגון יין] קדוש ליאסר בהנאה.

ותמהינן: ומהיכי תיתי דרק השער אסור בהנאה? מדי "ואין דבר אחר קדוש" כתיב?!

ומסקינן: אלא מחרצנים דאמר מר זוטרא, ד"נזרו", משמע שלו יהא ליהנות בו.

3. ותימא, דבפשטות משמע דקאי "קצירכם" על הקציר שלאחר העומר, שכבר אינו מן החדש. וצריך לומר, דמשמע לגמרא דקאי אעומר

שלו. וכבר עמד הבית הלוי [חלק א סימן מח] בקושיה זו. וכתב, דכיון שיש לו היתר על ידי שאלה, שוב מיקרי שלו.

ומשנינן: שאני התם, דאמר קרא "שקץ יהיו לכם". דמשמע, שלכם יהא להנות מהם.

ושוב מקשינן: אי הכי, אפילו לכתחלה נמי יהיה מותר לצוד מהם כדי למוכרם (5).

ומשנינן: שאני הכא לענין לכתחלה, דאמר קרא "יהיו" (6) דמשמע, בהוייתן יהו. (7)

טמאים כדי לסחור בהם. אבל ציידו היה עופות ודגים שפרסו מצודה לצורך מינים טהורים, ונזדמנו להם בדיעבד מינין טמאין, אינם צריכים להפקירם. אלא הם מותרין למוכרן לנכרים.

אלמא, מותרים הם בהנאה. וקשיא בין לחזקיה ובין לרבי אבהו. דהא "לא יאכל", לכולי עלמא משמע אף איסור הנאה. (4)

6. ואיתא בירושלמי, והרי חמור וגמל [דמותר למוכרם]. ומשני, למלאכתן הן גדלים! שדוקא במידי דאכילה נאמר האיסור. תוספות.

ובטעמא דמילתא, הביא הבית יוסף [יורה דעה סימן קיז] בשם הרשב"א, דבמידי דאכילה חיישינן שמא יבוא לאוכלם.

ותמה הט"ז שם [סק"א] בדבריו, הרי מבואר כאן דהאיסור הוא דאורייתא, ולא משום גזירה. ותירץ, דב"לכס" מצינו שהתירם התורה. וב"יהיו" מצינו שהם אסורים. והרי הדבר מסור לחכמים. והכריעו בזה על פי הסברא הנ"ל, דדוקא מידי דאכילה אסורים.

עוד הביא שם בשם תרומת הדשן, שכתב בשם גליון התוספות, דאין איסור סחורה אלא מדרבנן. וקרא דהכא אינו אלא אסמכתא.

ויעוין בנודע ביהודה [תניינא סימן סב] שהעלה, דלמסקנת הגמרא ד"אמר לך חזקיה, טעמא דידי נמי מהכא", באמת אית לן ד"יהיו" אינו אלא אסמכתא, וכדברי תרומת הדשן. ויעוין עוד בשו"ת רבי עקיבא איגר [תניינא סימן לב], שדן בזה באורך.

7. ודוקא כשמוכרן לצורך אכילה. אבל למוכרן לשומנן או לעורן, או לצודם כדי ליהנות מהן בעצמו, מותר. תוספות.

אבל הרשב"א [הובא בבית יוסף שם] פליג בזה. וסבר דדבר שעיקרו לאכילה, אסור בסחורה אף לצורך אחר.

גופיה. ושמעינן מהאי קרא, דהוא עצמו מותר בהנאה, על אף שהוא עצמו אסור באיסור חדש, ולא הותר אלא להקרבה. שפת אמת.

4. ולכאורה קשיא, איך תיסק אדעתין שהטמאים אסורים בהנאה. והרי אסרה תורה לחרוש בשור וחמור יחידיו. שמע מינה דבחמור לבד מותר. שפת אמת.

וסיים שם, דלהמבואר בפני יהושע דלא פריך אלא מדגים, אתי שפיר.

[שכתב הפני יהושע, דכל דבר הטעון שחיטה אין בו איסור טמאים מחיים, אלא איסור אבר מן החי המותר בהנאה. אך דבריו צריכים עיון גדול. דהא קיימא לן איפכא, דבטמאים חיים אין נוהג אבר מן החי, אלא איסור טמאים בלבד].

5. וצריך ביאור, מאי "אי הכי"? הא אף אי לאו חזקיה ורבי אבהו, תיקשי הכי.

ויש לומר, דבלאו "לכס" אתי שפיר. דמצינו לומר, דאסרו חכמים למוכרם, אף שאין לו מקור מן התורה. אבל למאי דשנינן שהתירם התורה בפירוש בהנאה, היכי אסרוהו חכמים. רבינו פריך.

[ונראה בכונתו, כיסוד שיסוד הט"ז [יורה דעה סימן קי"ז סק"א] שכל דבר שהתירנו התורה בפירוש, לא מצו חכמים לאוסרו].

וכרתניא: חמץ בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו, עובר עליו בלאו. ומשעה שאסור באכילה אף אסור בהנאה – דברי רבי יהודה.

רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך. היאך חמץ נאמר בהנאה כל שבעה?! והרי אפילו תוך זמנו מותר הוא בהנאה.

וקשיא בין לחזקיה ובין לרבי אבהו. שהרי כל היכא דכתיב "לא יאכל", לכולי עלמא אף איסור הנאה במשמע.

ומשנינן: שאני התם בחמץ, דאמר ביה קרא, "ולא יראה לך שאור". ומדכתיב "לך" משמע, שלך יהא ליהנות בו.⁽⁹⁾

ורבנן האוסרים חמץ בהנאה, לא דרשי כן מ"לך". אלא דרשי, חמץ שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה חמץ של אחרים ושל גבוה.

והוינן בה: ואידך [רבי יוסי הגלילי], דדריש "לך" להתיר בהנאה, מנא ליה למעט חמץ של אחרים ושל גבוה?

ומשנינן: תרי "לך" כתיבי. "לא יראה לך שאור, ולא יראה לך חמץ בכל גבולך". חד להתיר בהנאה, וחד למעט של אחרים.

שלכתחלה יש להשאירם ולא ליטלם ממקומם.

והוינן בה: ולחזקיה, דאמר דכל "לא יאכל" משמע אף איסור הנאה, למה לי למיכתב "לא יאכל" דמשמע איסור הנאה, ומחמת כן איצטריך למייתי [לכתוב] "לכם", למישרייה בהנאה?

לא ליכתוב רחמנא "לא יאכל", אלא ליכתוב "לא תאכל". ושוב לא בעי למיכתב "לכם".⁽⁸⁾

[אבל לרבי אבהו לא קשיא. שהרי איצטריך למיכתב "לא יאכל" או "לא תאכל", כדי לאסור באכילה. ותרוייהו משמע איסור הנאה. ובין כך יצטרך להשמיענו היתר הנאה מ"לכם"].

ומשנינן: אמר לך חזקיה, טעמא נמי מהכא! דמהכא ילפינן לעלמא, דכל היכא דכתיב "לא יאכל", אף איסור הנאה במשמע. ומשום כן כתב רחמנא בשרצים "לא יאכל", והדר כתב "לכם", להתירם בהנאה. ללמדנו, דבעלמא אף איסור הנאה במשמע.

ותו מקשינן: והרי חמץ, דרחמנא אמר ביה "לא יאכל חמץ", ומצינו לרבי יוסי שהתירו בהנאה.

לדוכתה.

ולכך תירץ, דבכל אופן לא היינו אוסרים דיעבד. משום ד"יהיו" לא משמע אלא איסור סחורה לכתחלה.

9. והקשו תוספות, אכתי קשיא לחזקיה, דלא לכתוב "לא יאכל" ולא ניבעי "לך".

ותמה המהרש"א הרי איירי הכא לרבי יוסי

8. וקשה, הא אי לא יכתוב "לכם", נימא דאף בנודמנו דיעבד יאסרו מקרא ד"יהיו".

ויש ליישב, דאף בלא "לכם" לא היינו טועים בכך. דאם כן, ליכתוב "לא יאכל", ושוב לא איצטריך ל"יהיה". מהרש"ל.

ותמה עליו המהרש"א, הא מ"יהיו" לא ילפינן אלא איסור עשה. ולהכי לא כתיב "לא יאכל", משום דמשמע לאו. ושוב הדרא קושיין

הוה אמינא דדוקא בחמץ מותר. אבל שאור שחימצו קשה והוא מחמץ עיסות אחרות, אימא דאף בשל נכרי הזהירה בו תורה. הלכך איצטריך לתרוייהו [רש"י, על פי המהרש"ל].

וה"לך" השלישי נכתב כדי למעט אף נכרי שכיבשתו. הלכך לא אייתר שום "לך" להתיר בהנאה.

והוינן: לימא הא דפליגי חזקיה ורבי אבהו, אי "לא תאכל" משמע אף איסור הנאה, כפלוגתא דתנאי היא.

דתניא: כתיב בחלב, "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה, ואכל לא תאכלהו".

מה תלמוד לומר "לכל מלאכה"? –

שאם לא הוה כתיב ל"כל", אלא "יעשה למלאכה" בלבד, יכול הייתי לומר דדוקא למלאכת גבוה היא החלב מותר. וכגון למשוח בו עורות של בדק הבית. שכשם שהותר החלב לאכילת המזבח, כן הותר לכל מלאכת הקדש.⁽¹⁰⁾ אבל למלאכת הדיוט היא אסור. שהרי נאמר בו "לא תאכלו", דמשמע אף איסור הנאה.

תלמוד לומר: "לכל מלאכה" – דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר: לא הוצרך הכתוב להתיר את החלב בהנאה. אלא לטהר את חלב

ואידך [חכמים] סברי, תרוייהו "לך" איצטריך כדי למעט חמץ של אחרים. חד בנכרי שכיבשתו תחת ידך, וחד בנכרי שלא כיבשתו תחת ידך.

דאי לא כתיב אלא חד "לך", הוה אמינא, דוקא על חמץ של נכרי שאינו כבוש תחת ידך אינך עובר. אבל חמץ של נכרי שכיבשתו, שממונו כממונך, אימא דעובר עליו ב"בל יראה". קא משמע לך אידך "לך", שאף עליו אינך עובר.

וכיון דתרוייהו צריכי, שוב לא אייתר "לך" להתירו בהנאה.

ואידך [רב יוסי] סבר, תלתא "לך" כתיבי. שמלבד שני אלו, כתיב נמי בפרשת ראה, "לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים". ושוב אייתר חד "לך", להתיר בהנאה.

ואידך [חכמים] סברי, כל הני תלתא "לך" נכתבו כדי למעט חמץ של נכרים.

חד נאמר בשאור, וחד נאמר בחמץ.

וצריכי לתרוייהו. דאי כתב בשאור ד"אתה רואה של אחרים", הוה אמינא, דוקא איסור שאור נתמעט בחמץ נכרי, משום דאינו ראוי לאכילה, וליכא למיחש ביה דלמא אתי לאוכלו. אבל חמץ הראוי לאכילה, אימא דאף בשל נכרי הזהירה תורה.

ואי כתיב בחמץ "אתה רואה של אחרים",

איך שייך איסור הנאה להקדש? דעל מי יחול האיסור? וכמו שכתבו התוספות לקמן [כט ב] דלא שייך איסור הנאת חמץ בהקדש. קובץ שיעורים.

הגלילי. ואיהו בין כך לית ליה כחזקיה, כמבואר בהמשך הסוגיה. וכן הוא בר"ן.

10. רש"י. וצריך עיון, דבלאו האי טעמא נמי,

מאי לאו, בהא קמיפלגני:

כג-ב

דרבי יוסי הגלילי סבר, "לא תאכלו" דכתיב בחלב, משמע בין איסור אכילה, ובין איסור הנאה, וכדרבי אבהו, הלכך כי אתא קרא ד"כל מלאכה", למישרייה לחלב דנבילה בהנאה הוא דאתא.

ורבי עקיבא סבר, "לא תאכלו" איסור אכילה משמע. אבל איסור הנאה לא משמע, כדחזקיה. הלכך, כי אתא קרא ד"כל מלאכה", לטומאה ולטהרה הוא דאתא. אבל להתיר בהנאה לא צריך קרא.

ודחינן: לא בהכי פליגי.

אלא דלכולי עלמא, "לא תאכלו" משמע בין איסור אכילה ובין איסור הנאה, וכדרבי אבהו. אלא שבנבילה מצינו, שהתירה התורה בהנאה. כדכתיב "לגר אשר בשערך תתננה ואכלה או מכור לנכרי".

והכא בהא קמיפלגני:

רבי יוסי הגלילי סבר: כשהותרה נבלה, היא [בשרה] בלבד הותרה. אבל חלבה וגידיה לא

הנבילה מכלל טומאת נבילה, ולומר שאין טמא אלא בשרה.⁽¹¹⁾

ולכך כתיב "לכל מלאכה". משום שבלאו הכי, יכול הייתי לומר דדוקא למלאכת הדיוט יהא חלב הנבילה טהור, ומותר להשתמש בטהרות בעור המשוח בו. אבל למלאכת גבוה יהא החלב טמא בטומאת נבילה, ולפיכך לא ישתמשו בו לקדשים [וכמו שמצינו שחמורה טומאת קדשים מחולין. ראשונים].

תלמוד לומר "לכל מלאכה", שאינו בכלל טומאת הבשר, בין להדיוט ובין לגבוה.

ומפרשינן: רבי יוסי הגלילי סבר, לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא, ופשיטא ליה דחלב הנבילה אינו בכלל טומאת בשרה. וכי איצטריך קרא, לאיסור ולהיתר צריכא. דבלאו קרא הוה אמינא שהחלב אסור בהנאה.

ורבי עקיבא סבר, לאיסור וחיתר לא צריך קרא. ופשיטא דהחלב מותר בהנאה. דמהיכי תיתי לאוסרו? וכי איצטריך קרא לטומאה ולטהרה! להשמיענו דאינו בכלל טומאת נבילה.

ואין צריך לזה קרא.

[ולא נתבארה שיטת רבי עקיבא בדבריו. דהא ליכא מאן דפליג דשחיתת טריפה מטהרתה מידי נבילה. ומה שהיא מטמאה במוקדשין, אינו אלא מדרבנן].

והפני יהושע גם כן הקשה כדבריו, וכתב ליישב, דהחלב אינו נטמא במגע הנבילה, משום שהוא צריך הכשר. אלא דבקדשים, הוה אמינא דאין צריך הכשר, משום חובת הקודש.

ויעוין בחידושי רבי שמואל, שהוכיח מדברי הריב"ש. דכן הוא הדין באיסורי הנאה, דאסור להשתמש בהם אף להנאת הקדש.

11. והקשה המהר"ם חלאווה, למה לא יטמא החלב משום מגע הנבילה שהיא אב הטומאה. וכתב, דלעולם בחלב נבילה כולי עלמא מודו דהוא טמא. והכא איירי בחלב טריפה. וסבר רבי יוסי הגלילי, דטריפה אין לה טומאה כל עיקר,

גיד הנשה דכתיב ביה "לא יאכלו", וכי נימא
דאסור בהנאה! (2)?

ומשנינן: איבעית אימא, אין הכי נמי, דהוא
אסור בהנאה, ואית ליה כרבי שמעון המובא
לעיל, דאסור.

ואיבעית אימא: לעולם, אף לרבי יוסי
הגלילי מותר הגיד בהנאה. משום דמויית לה
בקל וחומר מחלב.

ומה חלב שענוש כרת על אכילתו, הרי הוא
מותר בהנאה, גיד שאינו ענוש כרת על
אכילתו, אלא איסור לאו בעלמא הוא, לא כל
שכן שהוא מותר בהנאה. (3)

משכחת לה שלא ימצא בנבילה שלימה. ובהכרח
דהוא נכלל בהיתר הנבילה. רבי עקיבא איגר
בגיליון הש"ס.
ויעוין ברש"ש, שכתב בישוב הקושיה ג'
תירוצים.

3. ואם תאמר, נימא שור הנסקל ושאר איסורי
הנאה יוכיחו. שאף שאין הם בכרת, הרי הם
אסורים בהנאה.

ויש לומר, דהכי קאמר: ומה חלב, שאף על
פי שהוא ענוש כרת, אפילו הכי הוא נכלל
בהיתר הנאה דנבילה, גיד שאינו ענוש כרת, כל
שכן שנכלל בהיתר הנבילה.

ולפי זה אתי שפיר, הא דלא עביר האי קל
וחומר מדם. שהרי דם ודאי אינו בכלל הנבילה
[כמו שכתבו התוספות לעיל כב א], והיתר
הנאתו הוא דין בפני עצמו. תוספות.

וצריך עיון, אם כן מאי פריך לרבי שמעון,
אמאי לית ליה קל וחומר? והרי סבר "אין בגידין
בנותן טעם". ולדידיה, אין הגיד בכלל הנבילה.
ולא שייך כלל קל וחומר זה. פני יהושע.

הותרו עמה. לפי שאין החלב בכלל בשר
הנבילה. (1) ומהאי טעמא נמי לא הוצרך
הכתוב לטהרה מידי טומאת נבילה. אלא כי
איצטריך קרא ד"כל מלאכה" בחלב נבילה,
להיתר הנאה הוא דאתא.

ורבי עקיבא סבר: לא צריך קרא להיתר חלב
בהנאה. משום שכשהותרה נבילה, חלבה
וגידה נמי הותרו עמה. וכי איצטריך קרא
בחלב, לטומאה ולטהרה הוא דאתא! ולומר
שאינו בכלל טומאת נבילה.

והוינן בה: ולרבי יוסי הגלילי, דסבר "חלבה
וגידה לא הותרו", אשכחן חלב דשרייה
רחמנא, כדכתיב "יעשה לכל מלאכה". אלא

1. רש"י. אבל התוספות כתבו, דאף לרבי יוסי
הגלילי החלב הוא בכלל הנבילה. ולעולם אית
ליה, דהחלב מטמא בטומאת נבילה. אלא דאית
ליה, דהיתר הנאה דנבילה לא נאמר אלא
בבשרה שהותר בשחוטה. ולא במה שנאסר בה
בלא איסור נבילה.

[והוכרחו לפרש כן על פי דרכם הובאה
בהערה 3].

ואין להקשות, דלפי זה מנליה לרב יוסי
הגלילי דקרא אתא להיתר את החלב בהנאה?
דלמא אתא לטהרו מידי נבילה - דיש לומר,
דסבירא ליה, דלטהר מידי נבילה סגי ב"יעשה
למלאכה". ולא בעינן "כל" לרבות את הגבוה.
ולית ליה לחלק לענין טומאה בין חולין
לקדשים. מהרש"ל.

2. וקשה, לפי מה שכתבו התוספות בחולין,
דאיסור גיד חל מיד ביצירתו, ואילו איסור חלב
חל רק בכלו ליה חדשיו, יש לומר דדוקא חלב
ליכא למילף מנבילה. משום דמשכחת לה נתינה
לגר בנבילה כולה, בלא שיהיה בה איסור חלב.
וכגון בנפל שהפילה הבהמה. אבל איסור גיד לא

והלא לא פליגי כי אם בחמין בפסח, ואליבא דרבנן [דרבי יוסי הגלילי] שאוסרים אותו בהנאה. ובשור הנסקל, שלדברי הכל הוא אסור בהנאה.

חזקיה נפיק ליה לאיסורם מ"לא יאכל". ורבי אבהו נפיק ליה מנבילה! דמאיצטריך הכתוב להתירה בהנאה, שמע מינה, כל איסורי אכילה שבתורה אסורים אף בהנאה, אם לא פירט בהם הכתוב שהם מותרים.

ומסקינן לקושיין: מכדי, בין למר ובין למר, חמץ ושור הנסקל אסורין בהנאה. אם כן, מאי בינייהו לדינא? (6)

ומשנינן: איכא בינייהו, חולין שנשחטו בעזרה. שהרי נתבאר לעיל, דאליבא דרבי יהודה [דאיצטריך לקרא דנבילה לענין אחר, ולא אייתר למילף מינה לכל התורה], יליף רבי אבהו לכל איסורי אכילה שאסורין אף בהנאה, מהא דכתיב בטריפה "לכלב

ורבי שמעון דאסר את הגיד בהנאה, לית ליה האי קל וחומר. (4) משום דאיכא למיפרך: מזה לחלב שכן הותר מכללו אצל חיה, שהרי התירה התורה חלב חיה, ומשום כן התירתו התורה בהנאה אף אצל בהמה. אבל האם תאמר כן אף בגיד שלא הותר מכללו אצל חיה, והוא אסור בין בחיה ובין בבהמה!

ואידך [רבי יוסי הגלילי] סבר, לאו פירכא היא. משום דבבהמה עצמה קאמרינן דחומר מחלב מהגיד. שהרי בבהמה עצמה מיהת לא אישתרי חלב בשום גוונא. (5)

והוינן: מכדי, הא כבר אותביניהו לרבי אבהו מכל הני קראי דאיירי באיסורי אכילה, והקשינו מדוע לא יאסרו אף בהנאה. ושניניהו [וכבר תירצנו], שבכל אחד מהם יש איזו דרשה להתירו בהנאה. ואם כן, חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי?

6. תימא לרשב"א, נימא דאיכא בינייהו חמץ נוקשה ותערובת חמץ, דמריבין להו מ"כל מחמצת לא תאכלו". דלחזקיה יהיו מותרים בהנאה, דהא לא כתיב בהו "לא יאכל". ואילו לרבי אבהו, כל "לא תאכלו" אף איסור הנאה במשמע.

ואין לומר, דכיון דמריבין להו לאכילה, הוא הדין להנאה - דאם כן אף כרת נמי יתחייבו. תוספות.

והר"ן תירץ על קושייתם, דאחר דגלי לן קרא איסור הנאה בחמץ, כל איסורי חמץ בכלל. וכמו שכתבו התוספות [לעיל כא ב] לענין חמץ לפני זמנו ואחר זמנו.

ודוקא לענין הנאה אמרינן הכי. משום דאכילה והנאה כי הדדי נינהו. אבל כרת, נהי

4. וצריך עיון, מאי מיבעי לן בטעמא דרבי שמעון? והלא כתבו התוספות לעיל, דלרבי שמעון מוכרח מסברה גיד אסור בהנאה, כיון דאין בו נותן טעם, ובין כך אין אכילתו נחשבת לאכילה. ובהכרח דכונת התורה לאסור הנאה. פני יהושע.

5. ואין להקשות, גיד חיה מיהא יאסר בהנאה, דהא ליתא ביה האי קל וחומר, שהרי חלב הותר בה מכללו - דלא קשיא. משום דמאחר ו"לא יאכלו" דכתיב גבי גיד אינו כולל איסור הנאה, שהרי בבהמה ודאי הותר בהנאה, שוב אין לנו מקור לאוסרו בהנאה אף בחיה. תוספות.

והמהר"ם חלאווה תירץ משמם, דשפיר עבדינן קל וחומר מחלב בהמה שלא הותר מכללו, לגיד חיה.

והוינן בשאלתו: **ומאי ניהו** איסורין שבתורה שאסורים אף בהנאה? הלא אינם אלא **חמץ בפסח ושור הנסקל** [שהרי בכל איסורי האכילה מלבדם, פירט בהם הכתוב שהם מותרים בהנאה, כאמור לעיל].

אם כן, מאי מיבעי ליה "מנין דאסורין בהנאה"? **תיפוק ליה מ"לא יאכל"**, דמשמע אף איסור הנאה. וכדאמר חזקיה "שלא יהא בהם היתר אכילה".

ומשנינן: לא סבר ליה כחזקיה. אלא "לא יאכל", **איסור אכילה בלבד משמע ליה**. אבל **איסור הנאה לא משמע ליה**.

ותו מקשינן: ואכתי מאי קמיבעיא ליה? **תיפוק ליה מנבילה**. דמדאיצטריך קרא להתירה בהנאה, שמע מינה דבשאר איסורי אכילה אסורה אף ההנאה.

ומשנינן: **סבר ליה כרבי יהודה, דאמר "דברים ככתבן"**! וקרא ד"לגר אשר בשעריך תתננה", איצטריך לגופיה. ללמד, שלא התירה התורה אלא נתינה לגר ומכירה לנכרי. הלכך, ליכא למילף מינה לאסור בעלמא בהנאה.

אוכל חמץ", כבר כתב הראש יוסף, דאית להו דאין זה מיעוט אלא משמעות.

7. ומכאן הוכיחו התוספות לעיל [כב א] דלא כרש"י, שפירש דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, רק לענין איסור הנאה. אבל איסור אכילתם מדאורייתא. ופירש המהרש"ל ראייתם, דלרש"י, מנליה לרבי אבהו ד"אותו" אתא לאסור שור הנסקל.

תשליכון אותו". ודרשינן: "אותו" אתה משליך לכלב. אבל כל איסורין שבתורה אי אתה משליך לכלב, לפי שאסורים הם בהנאה.

אם כן, לחזקיה דסבר ד"לא יאכל" אתא למעוטי חמץ [חמץ ושור הנסקל] ולאוסרם בהנאה, אייתר ליה "אותו" דכתיב בטריפה. ואתא למעוטי חולין שנשחטו בעזרה! שאין אתה משליכם לכלב, אלא הם אסורים בהנאה.

אבל רבי אבהו סבר דאין חילוק בין "לא תאכלו" ל"לא יאכל". וליף מ"אותו" דכתיב גבי טריפה, למעוטי חמץ ולאוסרם בהנאה. אם כן, תו לא אייתר ליה "אותו" למעט ממנו חולין שנשחטו בעזרה ולאוסרם בהנאה. נמצא לדידיה, דאיסור הנאתם לאו דאורייתא נינהו! ואין הם בכלל כל איסורים שבתורה. לפי שלא כתוב בהם כלל לשון איסור אכילה.⁽⁷⁾

יטיב ההוא מרבנן קמיה דרבי שמואל בר נחמני, ויטיב וקאמר משמיה דרבי יהושע בן לוי: **מנין לכל איסורין שבתורה, דכי היכי דאסורין באכילה הכי נמי אסורין בהנאה?**

דאיכא בחמץ גמור, לא ילפינן מינה לנוקשה ותערובת.

ויעוין במהרש"א שם שנתקשה, למה מיאנו הכא בתירוק זה. והרי הם עצמם כתבו שם כן לענין לפני זמנו.

וכתב, דהתם לא קשיא להו מכרת, משום דאפשר אית ליה לרבי יהודה שום מיעוטא מכרת לפני זמנו. אבל הכא הוקשה להם מכרת.

ואף דלקמן ממעטינן את עירובו מכרת מ"כל

אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף". שדם החטאות החיצוניות ניתן על מזבח העולה. ואם נתן מדמן על מזבח הזהב כדין החטאות הפנימיות, נפסלו.

וכבר נכתב דין זה ביום השמיני למילואים, ששרפו בו בני אהרן את שעיר נחשון, (8) שהיה חטאת חיצונה. וקצף עליהם משה ששרפוהו, ואמר להם: "הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה, אכול תאכלו אותה בקדש כאשר צויתני!" שמע מינה, דאילו היה מובא דמה לתוך אוהל מועד, היתה נשרפת בדין. (9)

נמצא, דקרא ד"כל חטאת אשר יובא מדמה וגו' באש תשרף" אייתר, ולא איצטריך לגופיה.

ואם אינו ענין לגופו, דהרי כבר כתיב בשעיר נחשון "והנה שורף" כאמור, תנהו ענין לכל איסורין שבתורה!

ותו מקשינן: אי סבר לה ברבי יהודה, תיפוק ליה איסור הנאה בחמץ ובשור הנסקל, מהיכא דנפקא ליה רבי אבהו לשיטת רבי יהודה, מהא דכתיב בטריפה, "לכלב תשליכון אותו". ודריש, "אותו" אתה משליך לכלב, אבל אין אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה. משום שהם אסורין אף בהנאה. והשלכה לכלב היא הנאה.

ומשנינן: קסבר, חולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מדאורייתא. וילפינן להו מהך דרשה ד"אותו". דדוקא "בשר בשדה טריפה", דהינו אבר העובר שיצא ממחיצת האם קודם השחיטה [שדינו כאבר מן החי], מותר בהנאה. אבל חולין שנשחטו בעזרה [שאף איסורם הוא משום מחיצות העזרה], אסורין בהנאה.

וכיון ד"אותו" להכי הוא דאתא, שפיר שאל ההוא מרבנן, מנין לכל איסורין שבתורה דאסורין בהנאה?

והשיב: נפקא לן מהא דכתיב "כל חטאת

וקדשיו. תוספות. וכן פירש רש"י על התורה, ובכמה מקומות בש"ס.

9. רש"י. והקשו תוספות לפירושו, הרי לפי מה שסבר משה, בין כך היתה השריפה שלא כדין. שהרי אף אם הובא מדמה אל הקודש, אינה נשרפת מיד, אלא לאחר עיבור צורה. וכדקימא לן, כל שפסולו בדם, טעון עיבור צורה. ובהכרח דכונת הכתוב היא, דאי הובא מדמה, שפיר עשו שלא אכלוה. אבל לא אשריפה קאי. ואכתי לא שמעינן דאסורה בהנאה.

לכך פירשו, דאינו ענין לגופו, משום דקימא לן מהלכה למשה מסיני, ד"כל שפסולו בקודש הרי הוא בשריפה". והא דהזכירה הגמרא קרא

דלמא אתא לחולין שנשחטו בעזרה, ודאורייתא הם. וחמץ ושור הנסקל אינן דאורייתא [והוא על פי סברת הראשונים לעיל, דליכא למילף שאר איסורי הנאה מחולין שנשחטו בעזרה, משום דאינהו דמו טפי ל"בשר בשדה טריפה", משום דבתרויהו האיסור הוא משום מחיצות].

אבל המהרש"א שם פירש את דברי התוספות בענין אחר. ולא מכאן הוכיחו נגד רש"י. אלא מהגמרא בניזר.

8. רש"י. ובתורת כהנים דריש לה אשעיר ראש חודש שקרב באותו היום [דא' ניסן היה]. מדכתיב "ואותה נתן לכם לכפר". והיינו שעיר חטאת ראש חדש, המכפר על טומאת מקדש

"בקדש באש תשרף", לימד על הטאת חיצונה שהובא מדמה אל הקודש פנימה, ששורפין אותה בקודש [בעזרה].

ואין לי אלא זו בלבד. אבל שאר פסולי קדשי קדשים, ופסולי אמורי קדשים קלים, מניין שנשרפים בקודש? —

תלמוד לומר: "בקדש באש תשרף".

מכאן בנין אב לכל הקדשים שמקום אכילתן הוא בעזרה, שאם נפסלו, אף שריפתן היא בעזרה. ואף אמורי קדשים קלים כן, לפי שקרבים בעזרה. אבל בשר קדשים קלים שנפסל, נשרף מחוץ לעזרה, כשם שאכילתו היא מחוץ לעזרה. שקדשים קלים נאכלים בכל העיר.

אמר ליה ההוא מדרבנן: רבי יונתן רבך, מהאי קרא אחרנא קאמר לה, לאסור את כל האיסורין שבתורה בהנאה.

מדכתיב "ואם יותר מבשר המלוואים ומן הלחם עד הבקר", ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קדש הוא.

ולא איצטריך למיכתב "לא יאכל". שהרי ממה דכתיב "ושרפת", שמעינן כבר דאינו נאכל. ואם אינו ענין לגופיה, דהא כבר כתיב "ושרפת את הנותר באש", תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה.

ואם אינו ענין ללמד עליהם שאסורין באכילה, דהא כבר כתיב בהו שאסורים, תנהו ענין, לאוסרם באיסור הנאה.

אי הכי נימא נמי, מה כאן בנותר דינו

[ומדה זו היא הלכה למשה מסיני, ככל המדות שהתורה נדרשת בהן. שכל דבר שנכתב שלא לצורך, דרשינן ליה בענין אחר].

כד-א ואם מקרא זה אינו ענין לאכילה בכל איסורין שבתורה, שהרי איסור אכילה כבר כתיב בהו להדיא, תנהו ענין לאיסור הנאה בכל איסורי אכילה שבתורה.

והוינן: אי מוקמת להאי קרא בשאר איסורי התורה, נימא מה כאן [בחטאת חיצונה שהובא דמה בפנים] דינה בשריפה, אף כל איסורין שבתורה יהיה דינם בשריפה. שהרי כתיב בהאי קרא "באש תשרף".

ליכא למימר הכי.

משום דאמר קרא, "בקדש באש תשרף". ודרשינן, דוקא פסולים שבקודש דינם בשריפה. אבל אין כל איסורין שבתורה בשריפה!

ורק "לא תאכל" דכתיב בהאי קרא, קאי על כל איסורין שבתורה.

איתיביה רבי שמואל בר נחמני לההוא מרבנן: וכי האי קרא ד"בקודש באש תשרף" להכי [לאסור את כל האיסורין שבתורה בהנאה] הוא דאתא?

והא האי קרא מיבעי ליה לחטאת שהובא דמה פנימה, ללמדנו שנשרפת בעזרה, וכדאמר רבי שמעון. דאילו בשעיר נחשון, לא נתפרש היכן מקום שריפתה.

דתניא: רבי שמעון אומר: הא דכתיב

דאמר רבי אלעזר: הא דכתיב בנותר, "לא יאכל כי קדש הוא", אתא ללמד שכל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו! דאי לא כתיב אלא ו"שרפת", לא הוה משמע איסור לאו למלקות. ומדכתיב "בקדש", ילפינן אף לשאר פסולים, (2) כגון פיגול, ויוצא, וקרבתן שנשפך דמו קודם זריקה, (3) שהם בלאו. (4)

אמר אביי: לעולם מקרא קמא ד"כל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף", ילפינן לכל איסורין שבתורה. משום שאין בו צורך לגופו. שהרי כבר כתיב בשעיר נחשון שהוא בשריפה.

בשריפה, אף כל איסורין שבתורה דינם בשריפה? —
ליכא למימר הכי.

שהרי אמר קרא "ושרפת את הנותר". וממעטינן, דוקא נותר הוא בשריפה. אבל אין כל איסורין שבתורה בשריפה. ולא ילפינן להו ב"אם אינו ענין" אלא לאוסרם בהנאה.

ומקשינן: וכי האי "לא יאכל" דכתיב בנותר להכי [לכל איסורין שבתורה] הוא דאתא?

והא האי קרא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר. (1)

ברמב"ם פרק יח מפסולי המוקדשין.

3. וצריך עיון, הא אפשר דליף רבי יונתן "לא תעשה" לכל שפסולו בקודש, מ"לא תאכלו כל תועבה", כדאיתא בסיפרי. ושוב אייתר ליה "לא יאכל" דכתיב בנותר.

מיהו בנותר גופא מסתבר דליתא להאי לאו. שהרי לא נעשה בו מעשה תועבה בידיים. צ"ח. וגם האור שמח [פרק יח מפסולי המוקדשין הלכה ג] צידד, דליכא בנותר לאו ד"לא תאכלו כל תועבה". אלא דכתב כן מטעמא אחרינא. אלא שהביא לבסוף דברי החינוך במצוה חסד, שכתב להדיא דאף בנותר עוברים בזה.

4. ומלבד לאו זה, עוברים גם ב"לא תאכלו כל תועבה". כדכתב הרמב"ם בפרק יח מפסולי המוקדשין הלכה ג: כל קרבן שנאמר שהוא פסול, בין שנפסל במחשבה, בין במעשה, בין שאירע לו דבר שפסלו, כל האוכל ממנו כזית במזיד, לוקה. שנאמר "לא תאכלו כל תועבה"! ומקורו מסיפרי פרשת ראה.

ויעוין בברכת הזבח שתמה, למה לא הוי לאו שבכללות, ומאי שנא מלאו ד"לא יאכל כי קודש

הכתוב את המעשה שהיה.

ובדעת רש"י יש לומר, דדוקא אם יצא או נטמא הדם מיקרי פסול דם, וטעון הבשר עיבור צורה. אבל אם הובא הדם פנימה הוי פסול בקרבן כולו. והראיה, דאף אם נשתייר מן הדם, ולא נזרק כולו בפנים, נמי מיפסל הקרבן. קובץ שיעורים.

ויעוין עוד בקהלות יעקב, סימן טו.

1. וצריך עיון, למה ליה להקשות מדרב אלעזר? והרי בעינן קרא לחייב לאו בנותר גופיה. דאי משום "ושרפת", אינו אלא עשה.

ונראה, דמנותר גופא לא קשיא. משום דילפינן ליה בקל וחומר מטומאת בשר. ואף דאין מזהירין מן הדין, אבל כל היכא דכבר איתא עשה, שוב מצינו ללמוד את הלאו מקל וחומר. כמבואר בדברי הרמב"ם פרק ב ממאכלות אסורות על פי המגיד משנה שם. צ"ח.

2. וכתב רש"י, "שאר פסולי קדשי קדשים". ויעוין ברש"ש שתמה, מה דחקו לפרש כן. דבפשטות קאי אף על קדשים קלים. וכן איתא

ולא מ"באש תשרף" ילפינן. דההוא מיבעיא ליה ללמד ששריפתו בקודש.

אלא איפוך.

דליכתוב "באש תשרף", ולא בעי "לא תאכל".

ומה תלמוד לומר "לא תאכל"?

אם אינו ענין לגופו — שהרי איסור לאו דאכילת חטאת שהובא דמה פנימה נפקא ליה מדרבי אלעזר [דרריש לכל פסולים בקודש שהם בלאו, מ"לא יאכל" דכתיב גבי נותר] — תנהו ענין לכל איסורין שבתורה.

ואם אינו ענין לאכילה, שהרי איסור אכילתם מפורש בהם במקומם, תנהו ענין לאוסרם באיסור הנאה.

אי מה כאן בשריפה, אף כל איסורין שבתורה בשריפה?

אמר קרא "ושרפת את הנותר". הנותר בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא, הא דכתיב בחטאת החיצונה "לא תאכל", לגופה איצטריך, וכדי ליחודי ליה לאו לגופיה הוא דאתא.

דאי לא הוה כתיב בה לאו בגופה, אלא מדרבי אלעזר [דנפיק לה מ"לא יאכל" שנאמר בכל הפסלים בקודש] הוה ילפינן ליה, הא הוי לאו זה לאו שבכללות. שבציווי אחד ד"לא יאכל" נכללו במה איסורים, כגון איסור אכילת פיגול, ויוצא, וכדומה. ואין לוקין על לאו שבכללות.⁽⁵⁾ ולהכי כתיב בחטאת חיצונה לאו מיוחד ד"לא תאכל", כדי ללקות עליו.

אלא אמר רב פפא: מהכא נפקא לן איסור הנאה לכל איסורי התורה. דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, באש ישרף".

שאין תלמוד לומר "לא יאכל", משום דילפינן לה ממעשר שני, כמובא בסמוך.

ומה תלמוד לומר "לא יאכל"?

אלא אם אינו לגופו, דהא נפקא ליה מקל וחומר ממעשר שני הקל — ומה מעשר הקל, אמרה תורה "לא ביערתי ממנו

שם פסול אחד הוא, דומיא ד"לא תעשו כל מלאכה".

ומיהו מסוגיין משמע דאין לוקין כלל על פסולי המוקדשין, אם לא דאיכא לאו מיוחד. חזון איש, מכות.

5. אבל על לאו דנותר לוקין, כדאיתא במכות יג א. משום דמפורש בו להדיא "ושרפת את הנותר באש לא יאכל". וכן לוקין על הפיגול, משום דגמרינן ליה בגזירה שוה מנותר. תוספות.

הוא". דאין לוקין עליו משום כן?

וכבר עמד על זה החינוך במצוה תסט וכתב: דאינו נקרא לאו שבכללות לפי שעיקרו לא בא אלא על פסולי המוקדשין. ושאר איסורין יוצאים מכללו. כלומר ממה שהוציא הכתוב אזהרה זה בלשון כלל!

מיהו אכתי לא נתיישב, למה משום פסולי המוקדשין לא יחשב לאו שבכללות? והרי כולל כמה פסולים.

והמאירי בסוגיין כתב, דכל שפסולו בקודש

בטמא "לא יאכל", אף שכבר ילפינן ליה בהיקש ממעשר. דדלמא חזר הכתוב והזהיר עליו, כדי לעבור עליו בשני לאוין.

שהרי מצינו, שכל היכא ששנה הכתוב באותה אזהרה, הרי הוא לוקה עליו שתיים. דוכי לאו מי אמר אביי: אכל פוטיתא שהוא שרץ המים לוקה ארבע מלקיות.

שלאו אחד נכתב בשרץ המים ב"ויקרא", ולאו אחד בספר דברים.

ועוד שני לאוין כתובים ב"ויקרא" בסתם שקצים:

כתיב "לא תשקצו את נפשותיהם בכל השרץ השרוף".

וכן כתיב "ולא תטמאו בהן".

וכוללים לאוים אלו את כל מיני השקצים, בין שרץ המים ובין שרץ הארץ.

ואם אכל נמלה, שהיא שרץ הארץ, לוקה עליה חמש מלקיות.

דהיינו שני הלאוין הכתובים בכל השקצים. ועוד ג' לאוין שנכתבו בשרץ הארץ.

א. "וכל השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל".

בטמא" (6) בשר קודש החמור ממנו לא כל שכן שאם נטמא הוא אסור באכילה!

וכי תימא אין מזהירין מן הדיון, הלכך איצטריך קרא מיוחד לקדשים טמאים שהם אסורים בלאו.

הא ליכא למימר הכי.

שהרי אין זה קל וחומר בלבד. אלא היקשא הוא. שהרי הוקשו קדשים למעשר שני. כדכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרדך ובכורות בקרך". ו"מעשר דגנך" היינו מעשר שני שנאכל רק בירושלים. ומינה ילפינן, דכשם שמעשר שני טמא אסור, כן קדשים טמאים אסורים.

אם כן, מה תלמוד לומר בקדשים טמאים "לא יאכל"?

אלא, אם אינו ענין לגופו, תנחו ענין לכל איסורין שבתורה.

ואם אינו ענין לאכילה, תנחו ענין להנאה.

אי מה כאן בשריפה, אף כל איסורין שבתורה בשריפה?

אמר קרא "הנותר". הנותר בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

אמר ליה רבינא לרב אשי: ואימא כתיב

בשעריך" דכתיב במעשר, שלא תאכלו בטומאת הגוף או בטומאת הבשר, כמו שהתרת לך בפסולי המוקדשין. רש"י.

ועל פי זה הקשו תוספות, אמאי איצטריך היקשא? הא מגופא דהאי קרא שמעינן דאיכא איסור לאו דטומאה בקדשים.

ותירצו, דמהאי קרא לא שמעינן איסור הנאה,

6. ואף דאינו אלא וידוי בעלמא ואינו לשון לאו, נפקא לן ביבמות לאו למעשר טמא, מדכתיב ביה "לא תוכל לאכול בשעריך". ובפסולי המוקדשין כתיב "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו". והיינו, שטמא וטהור אוכלים אותם יחד בקערה אחת. ויש כאן טומאת בשר לטהור וטומאת הגוף לטמא. ודרשינן "לא תוכל לאכול

ב. "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם".

ג. "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ".

כד-ב ואם אכל צירעה, שהיא שרץ הארץ וגם שרץ העוף, לוקה שש.

אותם חמש מלקיות שישנן בשרץ הארץ. ועוד נוסף עליהן לאו המיוחד לשרץ העוף. כדכתיב "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו".

ושרץ הוא דבר הרוחש ומתנענע, ואינו נראה אלא על ידי כך. אבל בהמה וחיה הגבוהים מן הארץ, אינם בכלל שרץ⁽¹⁾.

והכי נמי, נימא דאיצטריך "לא יאכל" בקדשים טמאים, ללקות עליהם שתי מלקיות. ושוב לא אייתר לאיסור הנאה של כל איסורין שבתורה.

אמר ליה רב אשי: כל היכא דאיכא למדרש לכל לאו בענין אחר, דרשינן. ולא מוקמינן

לה בחיוב לאוי יתירי. ולא אמר כן אביי, אלא היכא דאייתר לגמרי, ואי אפשר ליתנו לענין אחר.

והוינן בה: והשתא דאמרת דקרא ד"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", לאו לגופיה איצטריך, תינח הא דכתיב "ואשר יגע בכל טמא לא יאכל". אבל "הבשר" דכתיב ברישיה דקרא למא לי?

ומשנינן: כתיב "הבשר" כדי לרבות עצים ולבונה של קדשים. שהם מקבלים טומאת אוכלין, על אף שאינם אוכלים. משום דחיבת הקודש מכשרתם ליחשב כאוכל.

ותו הוינן בה: האי "והבשר כל טהור יאכל בשר" דכתיב בסופיה דקרא, למא לי?

בשלמא "כל טהור יאכל בשר" איצטריך. משום דדרשינן מינה, דוקא בשר טהור שהותר לטהורים, אדם טמא שאכלו חייב עליו. אבל טמא שאכל בשר שנטמא לפני זריקת הדם, ומעולם לא ניתר לטהורים, אין חייבים עליו משום טומאת הגוף. אבל "והבשר" הראשון, מיותר.

נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה". משום דההוא קרא בגדולים איירי. רש"י.

והקשו תוספות, הא כתיב באדם הראשון "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ". ודרשינן "חיה הרומשת" זה הנחש. אלמא "רמישה" הוה נמי בדבר ההולך על גחון. ואם כן, לחשוב בכל השרצים נמי לאו ד"לא תשקצו".

והמגלת אסתר כתב, דמהתם לא קשיא. דהרי מבואר שם דאיירי קודם שנתקלל הנחש, ועדיין היו לו רגלים, ולא הלך על גחונו.

אלא איסור אכילה בלבד. ואי לאו היקשא למעשר שני, היינו מעמידים קרא ד"והבשר", לאיסור הנאה בגופיה, ולא לכל איסורין שבתורה. ואכתי קשיא לפי זה, דעדיין לא שמענו אזהרה להנאת מעשר וקדשים טמאים, ושוב איצטריך קרא ד"והבשר" לגופיה, להזהיר על הנאתו בלאו.

והמוכרח בדעתם, ד"לא ביערתי ממנו בטמא" אזהרת לאו היא. ודלא כמו שכתב רש"י. וכבר נחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן בסוף השרש הראשון בספר המצוות. צ"ח.

1. ולכך לא חשיב הא דכתיב "לא תשקצו את

האוכלם, ולחייבו בכרת.

אבל מהכא נפקא לן, לאיסור אכילה בטומאת הבשר. שהטהור האוכל אף מהאימוריין הטמאים, הרי הוא עובר בלאו.

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסוריין שבתורה אין לוקין עליהם אלא אם כן אכלם כדרך אכילתן.⁽³⁾

והוינן בה: למעוטי מאי, ומהו שלא כדרך אכילתן?

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי, שאם אכל חלב חי [שאינו מבושל], שהוא פטור.⁽⁴⁾ משום שאין דרכו להאכל חי.⁽⁵⁾

איכא דאמרי: באיסורי הנאה⁽⁶⁾ נאמר כן.⁽⁷⁾ והכי אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל

ומשנינן: דרשינן מ"והבשר", לרבות את האימוריין שנטמאו.⁽²⁾ שאם אכלם עובר עליהם בבי' לאויין. משום לאו טומאה, ומשום איסור אכילת זר. שהרי האימוריין הם למזבח, ואף הכהן זר אצלם.

ומקשינן: וכי אימוריין טמאים מהכא נפקא? והלא מהתם [מקרא אחרניא] נפקא.

וכדתניא: כתיב "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". ומדכתיב "אשר לה'", דאייתר, שמע מינה לרבות את האימוריין לאיסור אכילה בטומאה.

ומשנינן: מהתם נפקא לן איסור אכילת אימוריין טהורים בטומאת הגוף של האדם

חייב בכל שהוא", שאני עוף שהוא רך, וחזי לאומצא בלא בישול. תוספות.

והמהר"ם חלאווה כתב, דדוקא חלב אין דרכו לאכול חי. אבל נבילה דרכה בכך.

אלא שבכל זאת הוקשה לו מ"אכל צפור טהורה בחייה", דהרי אין דרך לאוכלה בחייה. ותירץ, דגזירת הכתוב היא באבר מן החי, דבהמה בחייה לאברים עומדת.

6. ופליגי תרי לישני, דלישנא קמא דוקא באכילה בעינן כדרך. דאכילה שלא כדרכה לאו שמה אכילה. אבל בהנאה אף אי נהנה שלא כדרך, מכל מקום חשיבא הנאה. וללישנא בתרא, כיון דמרבין הנאה מדכתיב "לא יאכל", הוקשה לאכילה ואין חייבים עליה אלא כדרכה. ר"ן ורבינו דוד.

ויעויין ברש"ש שדייק מרש"י, דפליגי בנהנה כדרך, אך הדבר העומד להנאות אחרות אי מקרי שלא כדרך הנאה, וע"ע בראש יוסף.

7. והמשנה למלך שם כתב, דלישנא בתרא בא לחדש, דליכא מלקות כלל על הנאה. אף

2. דסלקא דעתך אמינא, דאין חייבים עליהם משום טומאה, כיון דאינם מותרים באכילה אף בטהורים. וקיימא לן, דוקא הניתר לטהורים חיבין עליו משום טומאה. תוספות.

3. ודוקא מלקות ליכא, אבל איסורא מיהא איכא. תוספות, עבודה זרה יב ב. ובשבעות כב ב כתבו, דאין איסור זה אלא מדרבנן.

אבל מדבריהם לקמן כח א, ובקידושין נו ב, משמע, דמותר אף לכתחלה. משנה למלך פרק ה מיסודי התורה הלכה ח. וכבר הוכיחו הריטב"א והמאירי בסוגיין, דאיסור דרבנן מיהא איכא, מהא דתנן "לא יסיק תנור וכירים". דודאי אין דרך הנאת החמץ בכך.

4. וחדש רבי שימי בכך, דלא תימא דפטור דוקא על דבר שאין דרכו באכילה, וכגון היוצא מן התותים והרמונים. אלא אף אם אכל מגופו של איסור שדרכו באכילה, אלא שאכלו שלא כדרכו, נמי פטור. ר"ן.

5. והא דקיימא לן, "אכל ציפור טהורה בחייה,

איסורין שבתורה, אין לוקין עליהן אלא אם כן נהנה מהם (8) כדרך הנאתן. (9)

והיונן בה: למעוטי מאי, ומהו שלא כדרך הנאתן?

שאסורה מן התורה.

וכן היא דעת הרמב"ם בפרק ח ממאכלות אסורות הלכה טז. שכתב: כל מאכל שהוא אסור בהנייה, אם נהנה ולא אכל, כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבים אינו לוקה, ומכין אותו מכות מדרות!

ונתבאר במגיד משנה שם, דהיינו משום שכל דבר הראוי לאכילה, אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו. ומדמה לה לחצי שיעור, שאסור מן התורה. אבל אין לוקין עליו.

[והטעם בזה השפת אמת בשם החידושי הרי"ם, דאף את האכילה אסרה תורה משום ההנאה שבה] כמבואר ברמב"ם בספר המצוות. והשיעור המושלם של הנאה, היא הנאת אכילה. נמצא דכל הנאה אחרת היא כחצי שיעור].

אכן מדברי התוספות בסוגיין, הוכיח המשנה למלך בהלכות יסודי התורה שם, דלוקין אף על ההנאה, כל שהוא כדרך הנאתו. עוד כתב בטעם הרמב"ם, דאין לוקין על ההנאה, לפי שאין מפורש בתורה איסורה.

8. והרמב"ם בפרק יד ממאכלות אסורות הלכה י כתב: כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנייה.

וכתב הכסף משנה: מימרא דרבי יוחנן בפרק כל שעה, וכלישנא בתרא!

ותמה המשנה למלך ביסודי התורה שם, הא אף לישנא קמא לא פליג בזה. ולכולי עלמא האוכל שלא כדרך, פטור.

ורצה לפרש בדעת הכסף משנה, דללישנא קמא, אין האוכל שלא כדרך פטור אלא באיסורי אכילה. אבל באיסורי הנאה, חייבים בהם אף על אכילה שלא כדרכה. דלא גרע מהנאה שלא

כדרכה, שחייבים עליה להאי לישנא.

ולפי שכלל שם הרמב"ם בדין זה אף יין נסך, שהוא איסור הנאה, הוכיח הכסף משנה דפסק כלישנא בתרא. מיהו אסיק, דפירוש זה אין הדעת סובלתו. דכיון שאינו דרך אכילה, מה לי איסורי הנאה, מה לי שאינו איסורי הנאה.

[אכן, מדברי רבינו דוד נראה כפירוש זה. שכתב, דאף דחייבים על כלאי הכרם אף שלא כדרך הנאתו, מיהו באכילה שלא כדרך ודאי שאינו לוקה משום אכילה. דהא לאו שמה אכילה. אלא שמצד הנאה דאיכא באכילה הוא חייב. שהרי נהנה. אלמא, בכל אכילה שלא כדרכה יש לחייב מצד הנאת האכילה, במקום שאין פטור "שלא כדרך" בהנאה. המגיה שם].

9. ונסתפק המשנה למלך בפרק י"ד מהלכות אבל הלכה כא, בדברים האסורים מן התורה באכילה ובהנאה, ונפסדו ממאכל אדם, אי איכא איסור תורה במכירתם מצד הנאתם. האם דוקא על אכילתם הוא פטור לפי שאוכלו שלא כדרך. אבל הנאה דמכירה שפיר חשיבא דרך הנאה. או דלמא, כיון דאיסור הנאה מ"אכילה" נפקא, כל היכא דליכא איסור אכילה, אף איסור הנאה ליכא.

וצריך עיון דבריו, והרי אין פטור האכילה דין בחפצא. אלא דרך חסר בהיכי תימצא דמעשה האכילה. ולמה יפקע מהחפצא דין איסור הנאה. ולכאורה נראה, דאי איכא לספוקי אינו אלא מצד דין "נבילה שאינה ראויה לגר". דבכך פקע מהחפצא דין איסור אכילה. ומשום כן יש לומר דאף איסור הנאה יפקע. חידושי רבי שמואל, סימן יא.

עוד יעוין שם, במה שעוד הרבה לתמוה בדבריו.

אלא על המשקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד!

ודייקין: ואילו על המשקה היוצא מהתותים והתאנים והרמונים לא לוקין.

מאי טעמא? לאו, משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן. שאין הדרך לסחוט את מי הפירות האלו ולשתותם. ומשום כן אינו לוקה עליהם, כרבי יוחנן.

אמר ליה אבוי: לאו ראייה היא מהתם.

כי בשלמא אי אשמעינן בפרי גופא דאינו לוקה היכא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו, (14) שפיר היה מוכח מזה כדברי רבי יוחנן.

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי, שאם הניח חלב של שור הנסקל (10) על גבי מכתו, (11) שהוא פטור. לפי שאין דרך החלב בהנאה כזו. אלא דרך הנאתו בהבערה ובמשיחת עורות.

וכל שכן, (12) שהאוכל חלב חי שהוא פטור. (13) דודאי לא חשיבא דרך אכילה בהכי.

אתמר נמי: אמר רב אחא בר עויה, אמר רב אסי, אמר רבי יוחנן: הניח חלב של שור נסקל על גבי מכתו, פטור. לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן.

אמר רב זירא: אף אנן נמי תנינא: אין סופגין את הארבעים מלקות משום ערלה,

עצמו אין זו דרך אכילה. אבל במניח חלב על גבי המכה, לגבי דידיה הוי דרך, אלא שלשאר העולם אינו דרך. משנה למלך שם. ולמבואר במחלוקת שבין שני הלשונות [יעוין בהערה 6] אין צריך לזה.

13. ויש שמחליפין, דבהנאה כולי עלמא לא פליגי שאין חייבין עליה אלא כדרך הנאה. אבל באכילה, ללישנא קמא חייבים עליה אף שלא כדרכה. מפני שהאכילה חמורה מהנאה. וללישנא בתרא אף באכילה פטורים. רבינו דוד.

ודחה דבריהם. שהרי מוכח מסוגיין, דבעינן דרך הנאה דוקא באיסורים דכתיב בהו "אכילה". אלמא, עיקר פטורא ד"שלא כדרך" נאמר באכילה.

14. וכתב רש"י "שלא כדרך אכילתן". ולעיל בדברי רב זירא כתב "שלא כדרך הנאתן". וכתב הרש"ש לבאר על פי דרכו [הובאה בהערה 6], דלמאי דסליק אדעתיה דרב זירא, דטעמא דאין לוקין על מי פירות הוא משום שלא כדרך, מוכח מזה כלישנא בתרא. דהרי אף דההנאה

10. ונקט "שור הנסקל" לרבותא. דהרי יליף איסור הנאתו מ"בעל השור נקי", ולא מ"לא יאכל". ולקמן איתא דכל איסור דלא כתיב ביה אכילה, עובר עליו אף שלא כדרך הנאתו. ומכל מקום, כיון דכתיב ביה "לא יאכל", אף באיסור הנאתו אינו עובר שלא כדרך. שפת אמת.

והוסיף בזה, דאילו על הנאתו היה עובר אף בשלא כדרך, אם כן אף על האכילה יעבור אף שלא כדרך אכילה [מצד הנאת האכילה]. ומהא דבאכילה הקפידה תורה על דרך אכילה, שמע מינה דאף הנאה כן.

11. יש לומר, דדוקא כשהניחו בתחבושת חשיב שלא כדרך. אבל אם סך ממנו חייב. לפי שהסיכה כשתיה.

ואפשר שלא אמרו סיכה כשתיה אלא בסיכת שמן בלבד. ולא בחלב שאין דרכו בכך. וכן לא אמרו אלא בסיכת תענוג בלבד, ולא בסיכה לרפואה. רבינו דוד.

וכן הכריעו הראשונים בסוגיין כצד הב'.

12. וכל שכן הוא, משום שאף לגבי האוכל

המלאה". דמשמע, אם יהיו כלאים יאסרו בהנאה, ויהיה דינם בשריפה.

ולשון "פן" הוא איסור לאו. ולא בעינן דרך אכילה או דרך הנאה, אלא היכא שנכתב איסורם בלשון איסור אכילה.

מיתבי: איפי בן יהודה אומר: הרי לא נאמר בכתוב איסור בשר בחלב אלא שאסור לבשלם יחד. כדכתיב "לא תבשל גדי בחלב אמר".

מנין לבשר בחלב שהוא אסור אף באכילה?

אלא הכא, הא דאין לוקין על מי הפירות, לאו משום "שלא כדרך" הוא. אלא משום שהנסחט שאר הפירות, זיעה בעלמא הוא, (15) ואם שתה מהם, לא חשוב כאוכל פרי של ערלה.

אמר אביי: הכל מודים בכלאי הכרם, שלוקין עליהן, אפילו אם אכלום או נהנו מהם שלא כדרך הנאתן. (16)

מאי טעמא? — משום דלא כתיב בהו לשון "אכילה". ומרבינן את איסור הנאתם מדכתיב "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש

שלא יהיה בו אפילו כטעם שנותן הפרי בנ"ט חלקי היתר.

והנראה בזה דאין המשקין חלק מהפרי. ולפיכך אף שיש במשקין את טעם הפרי, לא קבלו אותו מהפרי. אלא האילן מצמיח אותם באותו טעם שיש לפרי עצמו.

והתוספות שנתקשו בזה, סבירי להו דהמשקין הם חלק מהפרי. והא דאמרינן דזיעה בעלמא נינהו, היינו דאין הם עיקר הפרי. ולכך, כיון שפירשו ממנו, פקע מינייהו שם פרי. ולכן הקשו, דיאסרו על כל פנים מדין טעם כעיקר. קהלות יעקב.

16. והא דלא קאמר "הכל מודים בבשר בחלב שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן", שמא הוא משום שאין מזהירין מן הדין. תוספות.

וכונתם, דאין לוקין על הנאת בשר בחלב כלל. משום דלא אתיא אלא מקל וחומר. אבל על אכילתן לוקין אף שלא כדרך הנאה, כדאמר אביי לקמן. דהא איסור אכילה מגזירה שוה נפקא לן. מהרש"א.

והמשנה למלך בפרק מיסודי התורה הלכה ת, ביאר את דברי התוספות באופן אחר.

שמשמש עתה היא כדרכה, מכל מקום חשיב שלא כדרך הנאה, משום שעומד הדבר להנאות אחרות. והכי נמי במי פירות. שתית המים מצד עצמה היא כדרכה. אלא שאין הפירות עומדים להנאה זו.

אבל למאי דקאמר השתא, אילו איירי בפרי שאכלו שלא כדרכו, כגון שבישלו, לא היה מזה ראייה אלא ללישנא קמא. דהרי אין זו דרך ההנאה שעוסק בה עתה. ולכך נקיט רש"י בלשונו "אין לוקין אלא דרך אכילתן".

15. ותימה, אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא? הא קיימא לן ד"טעם כעיקר" דאורייתא. תוספות. וכתב הרש"ש, "עיין בברכות לט בתוספות ד"ה מיא דסילקא, וברא"ש שם, ויתיישב התימה".

וכונתו למה שכתבו התוספות שם, במים שנתבשל בהם סילקא, דמברכין עליהם "בורא פרי האדמה", על אף דעל מי פירות מברכין "שהכל", משום דזיעה בעלמא הם. ויש לחלק ביניהם. וביתור ביאור הוא ברא"ש שם, דמי פירות אין להם טעם הפרי.

ועדיין צריך ביאור, דאף דלענין ברכה אפשר דאין לו את טעם הפרי ממש, אך דוחק לומר

ופריך: **מה לערלה שכן לא היתה לה מעולם כה-א שעת הכושר** [ההיתר]. שהרי פרי הערלה אסור מתחלת חנטתו, ולעולם הוא עומד באיסורו(1). ומשום חומר זה אף נאסר בהנאה. אבל **תאמר בבשר בחלב** שאינו אסור בהנאה, משום שהיתה לו **שעת הכושר** קודם שנתבשל עם החלב.

אלא **חמין בפסח יוכיח**, שאף שהיה לו **שעת הכושר** קודם הפסח, הרי הוא **אסור בהנאה!** והוא הדין לבשר בחלב.

ושוב פריך: **מה לחמין בפסח, שכן עניושר כרת על אכילתו, ולכך הוא אסור בהנאה.** אבל האם **תאמר** כן אף **בבשר בחלב**, אף שאינו **עניושר כרת** על אכילתו, ואין בו אלא איסור לאו(2)?!

אלא **כלאי הכרם יוכיחו**, שאין הוא **עניושר כרת** על אכילתו, ואפילו הכי **אסורים הם בהנאה!** והוא הדין לבשר בחלב.

נאמר כאן, **"כי עם קדוש אתה לה' אלהיך,** לא תבשל גדי בחלב אמו".

ונאמר לחלן בטרפה, **"ואנשי קדש תחיון לי** ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". וילפינן בגזירה שוה ד"קדש" "קדש".

מה לחלן הטרפה אסורה באכילה, אף כאן הבשר בחלב אסור באכילה.(17)

ואין לי מהתם, **אלא** שבשר בחלב אסור באכילה. אבל שהוא אסור בהנאה מניין? והרי אף הטרפיפה מותרת בהנאה.

אמרת, קל וחומר הוא מערלה.

ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה בנטיעתה, הרי היא אסורה בהנאה — **בשר בחלב שנעבדה בו עבירה כשבשולם יחד, ועבר עליהם ב"לא תבשל", אינו דין שיהא אסור בהנאה!**

ויעוין עוד בחינוך מצוה קיד, שכתב עוד טעם בסיבת הדין דאין לוקין על ההנאה.

1. הקשה ריב"א, ואכתי נילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר. וכגון שנטל ענף מאילן היתר שעדיין לא נגמר פירותיו, והרכיבו או שנטעו מחדש, ששוב נאסר באיסור ערלה.

ואומר ר"י, דבכהאי גוונא, אין נאסרת אלא התוספת שהוסיף הענף לאחר נטיעתו מחדש [ואף שכל הענף נאסר בפועל. אין זה אלא משום תערובת תוספת האיסור שבו. ואם היה יכול להפרידה ממנו היה הוא עצמו מותר]. ואותה תוספת, לא היתה לה מעולם שעת הכושר.

2. ובחולין [קטו ב] פריך, ונימא ערלה תוכיח, שאין ענוש עליה כרת, וחזור הדין. ומשני לה. ולעולם הוי מצי למילף במה מצינו מכלאי

17. ולשיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה, אף על הנאת בשר בחלב אין לוקין. כן מבואר בלחם משנה, פרק ט ממאכלות אסורות הלכה ב, ובמשנה למלך שם.

ותמה, דעל פי מה שהכריע בספר המצוות דילפינן איסור הנאה מדכתיב תלתא זימני "לא תבשל", למה לא ילקו על ההנאה.

[ובלאו הכי תקשה, לטעם המגיד משנה שהובא בהערה 7, דאין לוקין על ההנאה משום דדרך הנאה אינה אלא באכילה. דהרי טעם זה לא שייך בכלאי הכרם ובבשר בחלב, לפי שלוקין על אכילתן אף שלא כדרך הנאתן. שפת אמת].

והרמב"ן בספר המצוות [שרש השני] כתב, דלוקין על הנאת בשר בחלב.